

Velmi malá sídla v Česku

Radim Perlín
Marek Komárek

Výzkumné centrum RURAL
Přírodovědecká fakulta UK

Sídlní struktura

V Česku existuje extrémně rozdrobená sídlní struktura

Příčiny:

- Historický vývoj venkovského osídlení, střední a vyšší nadmořská výška, relativně vysoká členitost terénu, horší podmínky pro rozvoj intenzivního zemědělství
- Velké regionální rozdíly ve velikosti sídel
- Kromě velkých sídel se stabilním počet obyvatel, ale také existují sídla, která mají **významné problémy s udržitelností své fyzické existence.**

Hrozí některým českým sídlům zánik

Jaký bude budoucí vývoj sídel, která mají méně 10, 20, 50 obyvatel?

Promění se pouze na rekreační sídla? Hrozí Česku scénář z jižní Evropy nebo střední Francie – zaniklé vesnice s rozpadlými domy a jedním či dvěma dožívajícími obyvateli?

Cíle příspěvku

Územní a kvantitativní pohled na počet nejmenších sídel v Česku

Identifikace velikostních hranic (dle počtu obyvatel), kdy dochází k postupné redukci, zániku některých funkcí

Stanovení základních kategorií sídel, které jsou ohroženy

Co není cílem příspěvku, ale k diskusi:

Nástroje podpory pro nejmenší sídla

- Státní nástroje
- Regionální nástroje
- Lokální aktivity

Velikostní kategorie

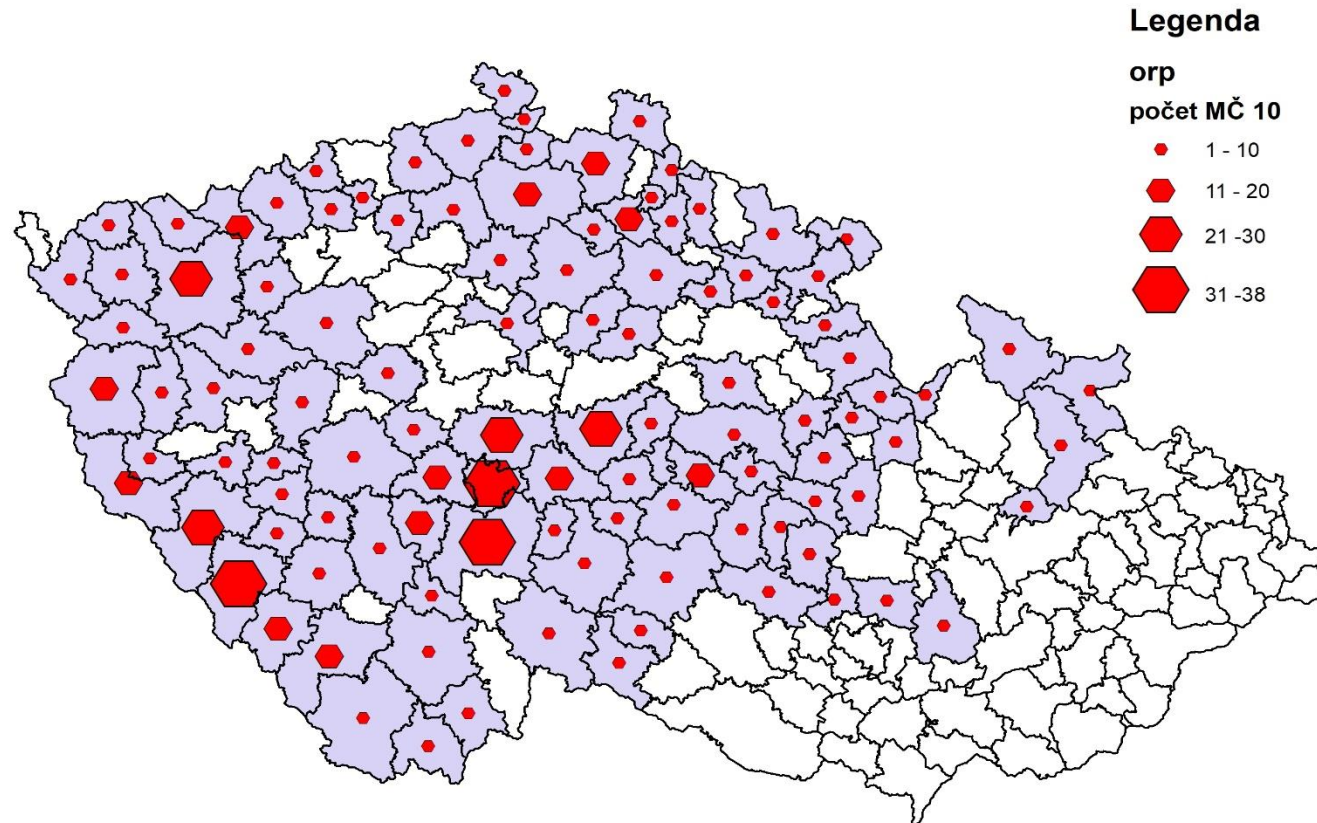
Sídla do 200 obyvatel	sídla
Sídla do 100 obyvatel	malá sídla
Sídla do 50 obyvatel	velmi malá sídla
Sídla do 20 obyvatel	kriticky ohrožená sídla
Sídla do 10 obyvatel	kriticky ohrožená sídla

Hodnocení podle obyvatelstva 2021 podle Cenzu 2021 (počet obyvatel s obvyklým pobytem)

Počet sídel

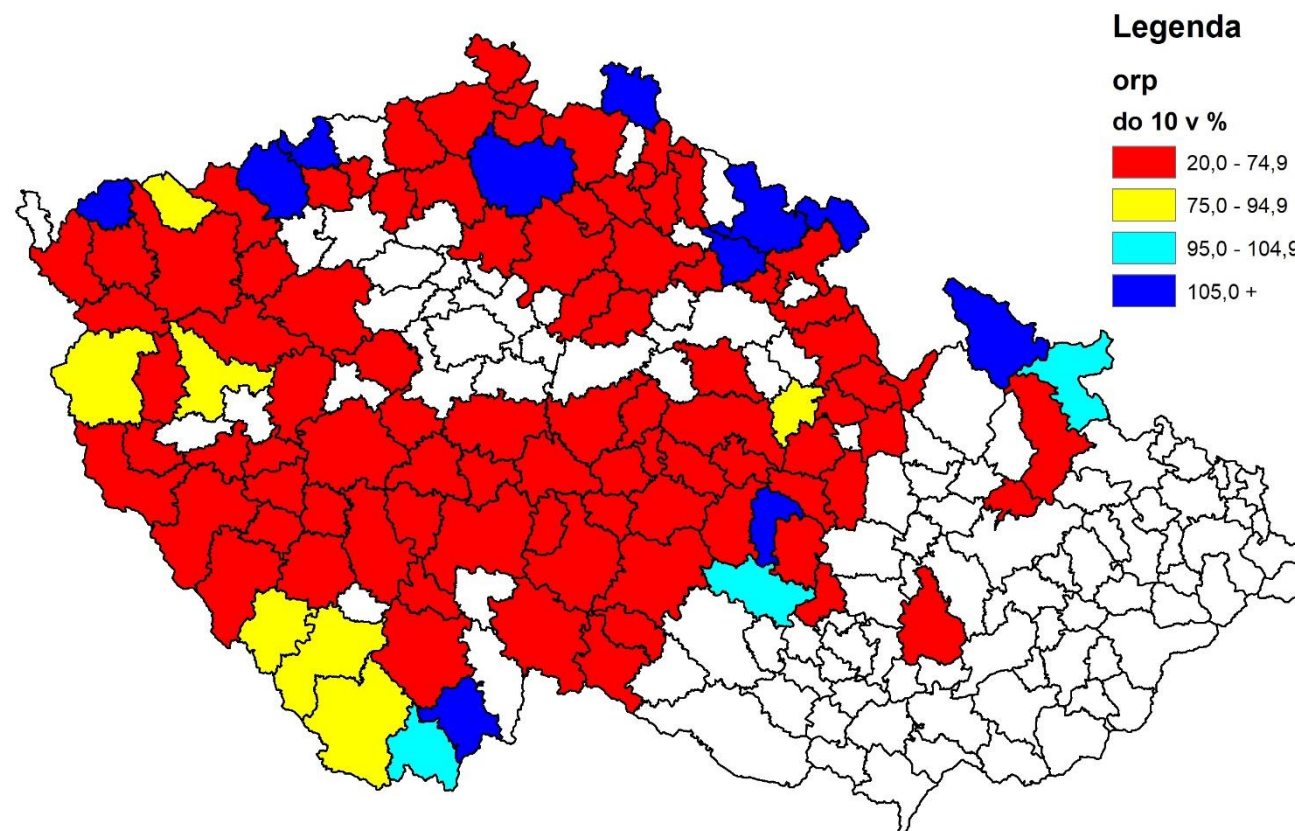
Počet místních částí do 10 obyvatel

Změna počtu obyvatel

Změna počtu obyvatel v místních částích do 10 obyvatel
1980 = 100 %

Vývoj počtu obyvatel, domů a počtu sídel

	1991	2001	2011	2021	1991	2001	2011	2021
vel. kategorie	počet obyvatel				počet domů			
do 200	613 126	589 453	607 184	630 364	262 799	283 441	298 781	239 613
do 100	268 437	251 635	257 851	267 675	128 757	140 727	147 552	103 599
do 50	95 734	86 963	88 476	90 587	52 125	57 654	60 281	36 066
do 20	18 405	16 283	16 628	16 195	12 469	14 358	15 058	6 790
do 10	4 886	4 126	4 180	3 466	3 596	4 216	4 506	1 619

Počet sídel

vel. kategorie	1991	2001	2011	2021
do 200	8 454	8 557	8 627	8 703
do 100	5 917	6 015	6 083	6 159
do 50	3 499	3 585	3 649	3 719
do 20	1 356	1 419	1 474	1 543
do 10	536	568	605	668

Vybavenost

Školy

- průměrná velikost obce bez školy je 235 obyv. (medián 204).
- Hranice pro četnější výskyt škol je nad 300 obyvatel

Zdroj dat: Městská a obecní statistika ČSÚ

Obchody

- Zásadní předěl je na hranici 175 obyvatel v obci (nikoliv v sídle)
- Více než 50 % obcí nad 175 obyvatel má obchod, do 175 obyv. pouze 28 % obcí

Hospody

- Celkem 30 % obcí do 100 obyvatel má hospodu, do 200 obyvatel je to 50 % obcí, nad 200 již 60 % obcí
- Substituce přes požární zbrojnice

Zdroje dat: Ministerstvo průmyslu a obchodu

Podrobné údaje: výzkum GaREP (dr. Binek) , výzkum SoÚ (dr. Bernard)

Dětská populace

Podíly dětí ve věku 0–14 let (r. 2021) jsou podle věkových skupin poměrně vyrovnané a nedochází ke dramatickým proměnám.

Vel. kat.	Obyv. celkem	Obyv. 0-14
0-49	0,03	0,02
50-99	0,27	0,25
100-149	0,87	0,83
150-199	1,64	1,57
200-499	7,75	7,80

Data za obce

Ztráta obyvatelstva

Data z r. 2011 (Historický lexikon)

- Celkem 1 578 lokalit bez obyvatel
  - zaniklé části obcí v poválečném období
- Celkem 149 částí obcí (fyzicky existující sídla) bez obyvatel
- Celkem 49 částí obcí bez obyvatel v roce 2011 mělo obyvatele ještě v roce 2001

Kategorie postupné ztráty kvality života

Jako kritérium snižování kvality života je možné považovat zánik některých činností, aktivit a zařízení v sídle. Se ztrátou populace postupně klesá nabídka služeb.

1. uzavření základní školy	235 obyv.
2. zánik základních obslužných služeb	175 obyv. (hospody 150 obyv.)
3. ztráta dětské populace do 15 let věku	-----
4. zánik spolků	50 obyv.
5. zánik obvyklého (trvalého) bydlení	0 obyv.
6. rekreační sídlo	
7. zánik sídla	

Zánik obce

Sídelní zánik – odchod trvalého obyvatelstva

Rekreační zánik – ukončení rekreačního využívání

Fyzický zánik – fyzická degradace, neobyvatelnost objektů

Administrativní zánik – zrušení sídla jako kategorie, zrušení ZSJ

Zaniklá sídla v Česku

Webová stránka Zaniklé obce uvádí zaniklá místa takto:

- Obec (805)
- Osada (1155)
- Samota (884)
- Městská část (65)
- Nespecifikováno (70)

Wikipedie uvádí zaniklá sídla:

období zániku	počet sídel
do 1918	68
1919-1940	8
1940-1950	360
1950-1960	316
1960-1970	79
1970+	158
neurčeno	456
Celkový součet	1445

Závěr

Za kriticky ohrožená sídla lze považovat vesničky, kde počet obyvatel klesl pod 20 obyvatel, kde tedy z důvodu malé poptávky neexistují základní služby a postupně se omezuje nebo již zcela skončil i společenský a kulturní život.

Jistou nadějí do odvrácení tohoto negativního trendu vnášejí rekreanti, zvláště pak chalupáři, kteří se mohou zapojovat a podporovat místní komunitu, a posilovat tak společenský a kulturní život i v nejmenších sídlech.

V kategorii do 20 obyvatel existuje v Česku 1543 sídel a žije v nich 6 780 obyvatel.

Jak budou tato sídla vypadat za 20 let?

Zaniknou některá z nich?

Děkujeme za pozornost.

kontakty:

perlin@natur.cuni.cz

marek.komarek@natur.cuni.cz

Zdroje

Funk, L.:(2013) ZANIKLÉ OSÍDLENÍ PO ROCE 1945 JAKO ARCHEOLOGICKÝ PRAMEN, Západočeská univerzita v Plzni Fakulta filozofická Disertační práce, Plzeň, 209 str.

WOLSKI, Jacek. The landscape of abandoned villages in the Western Bieszczady: The problem of definition and classification. *Geographia Polonica*, 2016, 89.3: 371-387.

VAVROUCHOVÁ, Hana; VAISHAR, Antonín; PEŘINKOVÁ, Veronika. Historical Landscape Elements of Abandoned Foothill Villages—A Case Study of the Historical Territory of Moravia and Silesia. *Land*, 2022, 11.10: 1809.

JASZCZAK, Agnieszka, et al. Phenomenon of abandoned villages and its impact on transformation of rural landscapes. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 2018, 40.4: 467–480-467–480.